

MOTIV MAJKE U PRIČAMA ZA DJECU

Prnjak, Stella

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:178581>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

MOTIV MAJKE U PRIČAMA ZA DJECU

STELLA PRNJAK

Split, srpanj 2023.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje
Filozofski fakultet u Splitu
Dječja književnost

MOTIV MAJKE U PRIČAMA ZA DJECU

Studentica:
Stella Prnjak

Mentorica:
doc. dr. sc. Tea-Tereza Vidović Schreiber

Split, srpanj 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	2
2. DJEČJA KNJIŽEVNOST.....	3
2.1. Književnost prilagođena dječjoj dobi.....	4
2.2. Uloga dječje književnosti u odgoju i razvoju djece	5
2.3. Vrste dječje književnosti	7
3. MOTIVI U HRVATSKOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI.....	9
3.1. Motiv majke u hrvatskim pričama za djecu	9
3.2. Primjeri motiva majke u hrvatskim pričama za djecu.....	10
3.2.1. Šuma Striborova.....	11
3.2.2. Ribar Palunko i njegova žena	13
3.2.3. Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica.....	15
3.3. Primjeri motiva majke u hrvatskoj usmenoj književnosti.....	16
3.3.1. Primjeri motiva majke u hrvatskim pričama za djecu iz autorske i usmene književnosti.....	17
3.3.2. Ostali primjeri motiva majke iz svjetske autorske i usmene književnosti	19
4. POUKE KOJE SE PRENOSE KROZ MOTIV MAJKE U HRVATSKIM PRIČAMA ZA DJECU	22
5. ZAKLJUČAK.....	23
6. LITERATURA	24
7. SAŽETAK	26
8. ABSTRACT.....	27

1. UVOD

Dječja književnost, kao poseban oblik književnosti prilagođen djeci, ima važnu ulogu u odgoju i razvoju djece. U sklopu dječje književnosti postoje različiti motivi koji se koriste kako bi se prenijele vrijednosti, pouke i poruke na mlađe generacije. Jedan od najčešće korištenih motiva u hrvatskoj dječjoj književnosti jest *motiv majke*.

Motiv majke u hrvatskim pričama za djecu vrlo je važan jer majka ima posebno mjesto u srcima i životima djece te je svakako jedna od najvažnijih figura u djetetovom životu. Nijedan jezik na svijetu ne može izraziti snagu, ljubav i ljepotu majčinstva.

Završni rad podijeljen je na pet poglavlja.

U njemu će se na temelju relevantne i dostupne literature, kroz prvo poglavlje objasniti podjela dječje književnosti, ali i uloga koju ona ima u odgoju i razvoju djece. U drugom poglavlju istražiti će se jedan od najčešće korištenih motiva u hrvatskoj dječjoj književnosti - *motiv majke*. U daljnjim poglavljima fokus će biti stavljen na analizu motiva majke u hrvatskoj dječjoj književnosti kroz deskripciju, analizu i interpretaciju te ukazati na njegovu važnost u odgoju i razvoju djece. Različiti oblici toga motiva bit će detaljno analizirani, uključujući majku kao hrabru i odlučnu figuru te majku kao brižnu i nježnu figuru. Također, bit će istaknute pouke koje se kroz taj motiv prenose. Nadalje, bit će naglašena važnost majčine ljubavi i brige u pričama za djecu te će se ukazati na ulogu majke u odrastanju djece. Za primjer će se uzeti pisane priče naše najpoznatije hrvatske književnice, Ivane Brlić-Mažuranić i to upravo kroz zbirku priča „Priče iz davnina” kao i primjeri motiva majke iz svjetske autorske i usmene književnosti te iz hrvatske autorske i usmene književnosti.

Na kraju rada bit će iznesen zaključak o važnosti motiva majke u hrvatskoj dječjoj književnosti i njegovoj ulozi u formiranju vrijednosti i stavova kod djece. Cilj je ovog rada detaljno istražiti motiv majke u hrvatskoj dječjoj književnosti, njegove različite oblike te pouke koje se kroz njega prenose.

Nadalje, u radu se ukazuje na važnost čitanja dječje književnosti djeci zbog njihovoga cjelovitoga razvoja.

2. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Dječja književnost razlikuje se od književnosti namijenjene odraslima po načinu na koji obrađuje teme, stilu pisanja te korištenju jezika i ilustracija koje su prilagođene dječjoj dobi (Crnković i Težak, 2002). „Za jedne je dječja književnost primarno skup knjiga na policama dječjih knjižnica, a za druge ona obuhvaća knjige koje su čitali u djetinjstvu, za treće pak knjige koje prema njihovom mišljenju danas čitaju djeca.” (Hameršak i Zima, 2015; 12).

Dječja književnost javlja se koncem 18. stoljeća (Hranjec, 2009). Kada je riječ o hrvatskoj dječjoj književnosti, nije dovoljno ili metodološki ispravno ograničiti određeno razdoblje samo na godinu pojave jednog ili više književnih djela, već treba uzeti u obzir u kojoj mjeri su ta djela (ili djelo) predstavljala drugačiju interpretaciju stvarnosti u odnosu na prethodna. Ako se složimo s takvim pristupom, određivanje (i ograničavanje) pojma "suvremena hrvatska dječja književnost" postaje puno lakše i metodološki prihvatljivo. Prvo su naznačena krajem 18. stoljeća, točnije 1796. godine, djela Juraja Dijanića i Antona Vranića. Dijanićevo djelo je "Narodnyen dan", prva "šaljiva igra", dok je Vranićevo djelo "Mlaissi Robinzon", knjižica. Oba djela su prijevodi, slobodne adaptacije stranih (njemačkih) uzoraka, oba imaju izraženu edukativnu motivaciju i napisana su na kajkavskom jeziku, koji se tada nazivao horvatski jezik.¹

Književni je žanr namijenjen djeci i mladima, a koja je pisana na jednostavan, razumljiv i pristupačan način te sadrži teme i motive koji su primjereni njihovoj dobi i razvojnom stupnju. Ta vrsta književnosti obuhvaća širok raspon žanrova, poput slikovnica, bajki, priča, romana, poezije i drame.

Dječja književnost ima važnu ulogu u odgoju i obrazovanju djece jer im pomaže u razvoju emocionalnih, socijalnih i kreativnih sposobnosti. Čitanje dječjih knjiga može razviti interes za književnost te pomoći u razumijevanju i suočavanju s različitim situacijama i emocijama te nije samo zabavna već ima i odgojnu funkciju budući da pomaže u razvoju dječje mašte, kreativnosti, jezičnih vještina i empatije (Crnković i Težak, 2002).

Dječja književnost može se klasificirati na nekoliko kategorija. „Podjela na rodove, vrste i podvrste u dječjoj književnosti jednaka je kao i u književnosti za odrasle.” (Crnković i Težak, 2002; 14). Unutar same podjele postoji prilična razlika između pojedinih kategorija. Sukladno tomu, glavnu skupinu dječje književnosti čine slikovnica, dječja poezija, priča,

¹ Vidi u: *Suvremeni hod dječje hrvatske književnosti*. Matica hrvatska., www.matica.hr/kolo/309/suvremeni-hod-djecje-hrvatske-knjizevnosti-20531/. Pristupljeno 9. lipnja 2023.

dječji roman dok u drugu skupinu spadaju basne, roman o životinjama, avanturistički, povijesni roman, znanstvena fantastika, putopisi i biografska djela. Glavna razlika tih dviju skupina vidljiva je u stilu pisanja. Velika većina djela iz prve skupine pisana je za djecu, dok je u drugoj skupini vrlo malo djela pisanih za djecu (Crnković i Težak, 2002).

Djeci predškolske dobi su najprihvatljivije priče, preciznije bajke su najčešće i najstarije djelo dječje književnosti, a obično sadrže fantastične elemente i moralne poruke. Pjesme, posebice malešnice su književna forma koja često sadrži rimu i ritam pa ih djeca lako pamte. „Slikovnica kao prvo likovno-literalno djelo koje dijete susreće i doživljava obično sadrži slike uz tekst kako bi se pripovijedanje približilo mlađoj djeci.” (Javor, 1996; 88). Svijet dječje književnosti svijet je za sebe. Djeci pomaže u razumijevanju svijeta oko sebe te ih priprema za život, stoga je važno poticati čitanje u najranijoj dobi.

2.1. Književnost prilagođena dječjoj dobi

Dječja književnost je književnost prilagođena dječjoj dobi. Ova vrsta književnost razlikuje se od književnosti namijenjene odraslima po tome što je pisana na način koji je razumljiv i pristupačan djeci te se bavi temama i problemima koji su važni i zanimljivi za djecu. U pričama za djecu koriste kratke rečenice, jednostavne dijaloge, ponavljanja i ilustracije koje pomažu u razumijevanju teksta (Crnković i Težak, 2002).

Književnost prilagođena dječjoj dobi uključuje odabir tema koje će biti zanimljive i primjerene djeci. To mogu biti priče o avanturama, prijateljstvu, obitelji, školi i drugim svakodnevnim temama s kojima se djeca susreću. Autori se također trude da njihova djela budu poučna i da prenose vrijednosti poput poštovanja, prijateljstva, hrabrosti i drugih pozitivnih osobina. Rezultat čitanja takvih djela sjećanje je odraslog čovjeka na najljepše razdoblje, djetinjstvo (Crnković, 1977).

U književnosti prilagođenoj dječjoj dobi također se koriste različiti žanrovi poput bajki, pripovijetki, romana, poezije i slikovnica. Svakom od ovih žanrova pristupa se na način koji je primjeren djeci i koji će ih zainteresirati za čitanje.

Javor (1997) ističe trojac koji simbolizira hrvatsku književnost za djecu. Ivana Brlić-Mažuranić, Mato Lovrak i Grigor Vitez tri su najznačajnija imena koja simboliziraju najviša dostignuća u različitim aspektima i područjima hrvatske književnosti za djecu. Važnost ovih imena očituje se u nagradama za promicanje hrvatske dječje književnosti koja se dodjeljuje svake godine, a nosi ime upravo po ovim velikanima hrvatske dječje književnosti. Ovo su

samo neki od najznačajnijih autora hrvatske dječje književnosti, a postoji i mnogo drugih talentiranih pisaca koji su pridonijeli razvoju ove književne vrste u Hrvatskoj poput Sanje Pilić, Sunčane Škrinjarić, Dubravka Horvatića i mnogih drugih.

2.2. Uloga dječje književnosti u odgoju i razvoju djece

Kad je riječ o čitanju, uvijek se postavlja opće pitanje, zašto ljudi čitaju? Neki ljudi vole čitati, neki pak i ne. Činjenica je kako ljudi čitaju iz različitih razloga. Bez obzira voljeli čitati ili ne, odrasli imaju veliku ulogu u odgoju djeteta kao dobrog, kreativnog čitatelja točnije kao zaljubljenika u knjigu. „Slušanje, čitanje i kazivanje dječjih priča pridonosi razvijanju osjetljivosti za književni izraz.” (Visinko, 2005; 31). Ne čitanjem mu onemogućavamo sudjelovanje u iskustvu mnogih drugih ljudi (Javor, 1997). Također, tako se učvršćuje odnos roditelj – dijete (Krpes i Mendeš, 2018). Mendeš i Vidović Schreiber (2020; 15) ističu kako se priče mogu čitati ili pričati na različite načine: *klasično čitanje i pričanje, čitanje i pisanje uz pomoć aplikacija, scenske lutke i kazališta sjena*. Odgoj o dječjoj književnosti uključuje učenje djece kako čitati, razumjeti i cijeniti dječje knjige. To uključuje razvijanje dječje ljubavi prema čitanju, poticanje djece na čitanje knjiga koje su prikladne za njihovu dob i razumijevanje različitih vrsta književnosti.

„Dječja književnost ima značajnu ulogu samim time što bogati, oplemenjuje i emocionalizira jedno ne baš tako malo i ne baš tako kratko razdoblje ljudskog života.” Diklić. Težak i Zalar, 1996; 7). Crnković (1977) naglašava kako je važna dječja književnost u ranim djetetovim godinama jer dječje knjige sadrže različite svjetove, likove i događaje koji se razlikuju od stvarnosti. Kroz čitanje takve vrste dječje književnosti, djeca mogu naučiti kako vizualizirati i stvoriti slike u svojim umovima te razviti sposobnost da misle izvan okvira.

Visinko (2005; 31) navodi kako upravo dječja priča može biti izvrstan način uspostavljanja i razvijanja bliskih odnosa između najmlađih recipijenata i odraslih, a uza sve to skupljaju se i dragocjena prijateljstva s pričom, tj. iskustva koja će se osjetiti i u kasnijim razdobljima života. Jedan od načina da se odgoj o dječjoj književnosti promovira je čitanje naglas djeci. Čitanje naglas dječjih knjiga može pomoći u izgradnji odnosa između roditelja i djece, te u stvaranju zajedničkog interesa za čitanje. „Često se od djece mogu čuti rečenice poput: - Pričaj mi priču! – ili: - Još jednu priču, bako!” (Mendeš i Vidović Schreiber, 2020; 13).

Kao što je već naglašeno, dječja književnost igra ključnu ulogu u odgoju i razvoju djece. Dječje knjige pišu se za odgoj, a to određuje čovjekovu sudbinu. Važno je odabrati knjige koje su prikladne za dob djeteta. Knjige namijenjene mlađoj djeci obično imaju jednostavniju priču, a slikovnice su bogate ilustracijama koje pomažu u vizualizaciji radnje. Knjige za stariju djecu mogu biti složenije, s više radnje, te mogu pomoći u razvijanju kritičkog mišljenja i analitičkih vještina (Crnković, 1977).

„Pogrešno je mišljenje da su djeca predškolske i mlađe školske dobi nesposobna primiti cjelovitost sadržaja i izraza književno-umjetničkog teksta.” (Vidović Schreiber i Malada, 2021; 84). Čitanje dječjih knjiga pomaže u razvoju mašte, kreativnosti, intelektualnih vještina, emocionalne inteligencije i razumijevanja drugih ljudi i kultura. Kroz njih djeca mogu naučiti kako izraziti svoje osjećaje i razumjeti osjećaje drugih ljudi. Knjige mogu pomoći djeci da se suoče s različitim emocijama, poput straha, tuge ili ljutnje, te da nauče kako se nositi s njima na zdrav način (Visinko, 2005).

Nadalje, čitanje dječjih knjiga pomaže djeci da razviju jezične vještine i bogatstvo rječnika. Vidović Schreiber i Malada (2021) ističu kako se djeca fokusiraju na nas kada im pričamo priču i zaborave na jedan način na stvarni svijet oko sebe. Oni pamte priču zato što priče imaju simboličnu radnju koja odgovara njihovom unutarnjem svijetu što obogaćuje i nadopunjuje njihovo iskustvo. Geslo Reggio pedagogije je da dijete ima stotinu jezika pa upravo čitajući knjige, djeca mogu upoznati nove riječi, proširiti svoj vokabular i naučiti kako koristiti riječi i rečenice na ispravan način (Rigatti, 2000; 11).

Čitanje dječjih knjiga također pomaže u razvoju socijalnih i kulturalnih vještina, djeca se upoznaju s likovima iz drugih kultura i društvenih skupina te razvijaju razumijevanje i poštovanje prema drugima. „Pričanje, odnosno čitanje priča djeci predstavlja i značajnu mogućnost razvoja socijalne interakcije na relaciji dijete – odrasli (roditelj ili odgajatelj).” (Mendeš i Vidović Schreiber, 2020; 14). Knjige mogu pomoći djeci da se suoče s različitim situacijama i problemima te da razviju sposobnost da donose dobre odluke i ponašaju se odgovorno.

Konačno, važno je pohvaliti djecu za njihov trud u čitanju i razumijevanju knjiga. Pohvale pomažu u razvijanju samopouzdanja djece i potiču ih da nastave čitati i uživati u dječjoj književnosti.

2.3. Vrste dječje književnosti

Postoji mnogo vrsta dječje književnosti. „Što sve pripada domeni dječje književnosti nije lako ni jednostavno odrediti i nabrojati, niti se u tome slažu književni teoretičari i kritičari.“ (Diklić, Težak i Zalar, 1996; 5). Diklić, Težak i Zalar (1996) stoga zaključuju kako se dječja književnost radi preglednosti i lakšeg sagledavanja dijeli u žanrove i vrste. To su u užem smislu: dječja poezija, romani i pripovijetke o djetinjstvu, igrokazi i slikovnice. Tih pet vrsta naziva se isključivo dječjim jer ih odrasli čitaju samo u iznimnim slučajevima. „No ima i takvih žanrova koji zaokupljaju i „staro i mlado” i to su basne, romani i pripovijetke o životinjama, pustolovna djela, znanstveno – fantastična djela, historijski roman i pripovijetke, putopisna i biografska djela i stripovi.” (Diklić, Težak i Zalar, 1996; 6). Između te dvije skupine postoji razlika koja se očituje u prilagođenosti samom djetetu. „Za vrste prve skupine može se reći da pripadaju pravoj dječjoj književnosti, a one iz druge skupine su granične.” (Crnković i Težak, 2002; 14).

Slikovnice su neizostavan dio dječjeg odrastanja i predstavljaju ključni alat u ranoj fazi razvoja djeteta. Crnković i Težak (2002; 20) ističu kako je „slikovnica dječja knjiga s kojom se dijete prvo susreće te obično sadrži jednostavne i razumljive priče, obilje boja, slika i likova što je idealan način za privlačenje i zadržavanje pažnje djece.” Slikovnice imaju ključnu ulogu u ranoj dječjoj dobi jer se smatraju odličnim alatom za razvijanje govornih i čitalačkih sposobnosti, kao i kognitivnog razvoja. Djeca koja su često izložena slikovnicama imaju veću vokabularnu sposobnost, bolje razumiju strukturu priča i imaju bolje razvijenu sposobnost koncentracije i pažnje (Crnković i Težak, 2002).

Crnković (1977) zaključuje kako zbog svega navedenog slikovnici treba dati prvo mjesto u izučavanju dječje književnosti. Zanimljivo se čini istaknuti da se u hrvatskom kontekstu „u drugoj polovici 19. stoljeća, kada se objavljuju i prve slikovnice na hrvatskom jeziku, slikovnice doživljavaju kao igračke.” (Hamersak i Zima, 2015; 176). Učenje razumijevanje različitih perspektiva i učenje vrijednosti poput prijateljstva i zajedništva su samo neke od tema koje se mogu naći u slikovnicama.

Dječja poezija je vrsta književnosti koja se sastoji od kratkih pjesama namijenjenih djeci. Crnković i Težak (2002) navode kako dječja poezija i dječja priča sadrže prve umjetničke tekstove koji se nude djeci. Čitanje i slušanje poezije pomaže djeci da razviju svoj vokabular, poboljšaju izgovor i razumijevanje jezika. Pjesme s bogatim rječnikom i

zanimljivim slikama pomažu djeci da razvijaju nove ideje. Važno je da roditelji i odgojitelji potiču djecu da čitaju i slušaju poeziju, kako bi se razvile njihove spomenute sposobnosti.

„Dječja priča glavna je i najobuhvatnija vrsta dječje književnosti.” (Crnković i Težak, 2002; 21). Dječje priče se obično sastoje od kratke i jednostavne radnje, često s jasno definiranim protagonistom, problemom i rješenjem. Fantastično i čarobno bitne su odrednice dječje priče te one imaju ključnu ulogu u razvoju dječje mašte, kreativnosti i jezičnih vještina. „Priča prati dijete na putu njegova odrastanja.” (Krpes i Mendeš, 2018; 5). One potiču djecu da se upuste u svijet mašte i izgrade svoje snove, te im pomažu da razviju sposobnost slušanja i razumijevanja. Po postanku se dijele na narodnu koja je vrlo stara te umjetničku za čiji je razvoj najvažnija bajka (Crnković i Težak, 2002). Visinko (2005) naglašava važnost bajki te navodi kako će dijete koje se često druži s bajkama imati sasvim drugačiji odnos prema njima od djeteta koje nije u takvoj prigodi. „Bajka ne odvaja realnost od čudesnoga, fantastično od mogućega, ali strogo odvaja dobro od zla ili lijepo od ružnoga.” (Vidović Schreiber, 2015; 509). Čudesan svijet iz bajki oživi u dječjoj mašti te svijet vila, vilenjaka, divova i patuljaka za dijete postaje stvaran (Krpes i Mendeš, 2018)

Dječji romani su često duži od slikovnica ili kratkih priča, a osim teksta, mogu sadržavati i ilustracije ili slike koje će pomoći djeci da vizualiziraju svijet i likove koji se opisuju u knjizi. Dječji roman obično sadrži složeniju radnju, više likova i mogu se baviti temama kao što su prijateljstvo, obitelj, avanture, fantastika, tajne i drugi slični elementi koji mogu zainteresirati djecu (Crnković i Težak, 2002). Dječji romani mogu biti izvrsni alati za učenje važnih životnih lekcija. Oni mogu pomoći djeci da razumiju i suoče se s različitim životnim situacijama, poput gubitka voljene osobe, tuge, usamljenosti, straha i drugih sličnih situacija. Također, dječji romani mogu pomoći djeci da se suoče s pitanjima identiteta, različitostima i drugim pitanjima koja su važna u odrastanju.

3. MOTIVI U HRVATSKOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

Motivi u dječjoj književnosti su usko vezani uz teme koje se često pojavljuju u djelima namijenjenim djeci. Oni se koriste kako bi se prenijele poruke, važne vrijednosti i pouke te kako bi se podigla svijest o određenim problemima u društvu. Krug motiva nije više ograničen samo na dom, mamu, tatu, svijet životinja, igru školu i sl. (Diklić, Težak i Zalar, 1996). Ukupno gledajući, motiv obitelji jedan je od najistaknutijih budući da pomaže djeci da razumiju važnost obiteljskih veza i nauče vrijednosti poput ljubavi, poštovanja i zajedništva. „Obitelj ne čine samo otac, majka i djeca.” (Juul, 2008; 9). Nadalje, Juul (2008) izražava kako u obitelji, svaka osoba ima svoju odgovornost, pri čemu je uloga majke jedna od najznačajnijih. Njena uloga često obuhvaća mnoge različite aspekte, kao što su priprema obroka, organizacija kućanstva, pružanje sigurnosti i topline te posvećivanje pažnje individualnim potrebama svakog člana obitelji. Majka je često stub obitelji i igra ključnu ulogu u održavanju harmonije, podršci i razvoju svoje djece.

3.1. Motiv majke u hrvatskim pričama za djecu

„Majčinstvo je jedna od najvažnijih kategorija obitelji” (Odža, 2022; 115), a odnos majke i djeteta je jedan od najvažnijih odnosa u životu svakog čovjeka i ima snažan utjecaj na razvoj djeteta.

U dječjoj književnosti, taj odnos se često prikazuje kao jedinstvena i nezamjenjiva veza između majke i djeteta. Motiv majčinstva često se pojavljuje u dječjoj književnosti kao tema koja prikazuje majke kao zaštitnice, brižne, nježne i hrabre osobe koje su spremne učiniti sve za svoju djecu. Priče koje se bave motivom majčinstva obično se fokusiraju na vezu između majke i djeteta, a cilj im je prikazati koliko je majčinska ljubav snažna i neizmjerena. Motiv majčinstva često se koristi u književnosti za djecu kako bi se prenijele važne vrijednosti poput ljubavi, poštovanja i obiteljskih veza. Kao što Odža (2022) ističe, majčino mlijeko simbol je snažne veze majke i njezinog djeteta. U prilog tome ide i podatak kako majka sa svojom djecom razvija intuitivnu vezu podsjećajući ih na negativan razvoj situacije (Odža, 2022).

U dječjoj književnosti, majke se često prikazuju kao junakinje koje se suočavaju s različitim izazovima i preprekama kako bi zaštitile svoju djecu. „Kao roditelji često donosimo

odluke koje ne možemo razumom objasniti sve dok ne prođe nekoliko dana, mjeseci ili godina, a donosimo i odluke zbog koji kasnije žalimo, i oboje je u redu.” (Juul, 2008; 149).

3.2. Primjeri motiva majke u hrvatskim pričama za djecu

Ivana Brlić-Mažuranić rođena je 18. travnja 1874. godine u Ogulinu u imućnoj obitelji (Zima, 2019). Njezin otac, Vladimir Mažuranić, bio je poznati pravnik i političar, dok je majka Sofija bila iz obitelji Zajc, također ugledne kulturne obitelji (Zima, 2019). „Život u okruženju književnog stvaralaštva, kao i dostupnost književnosti u obiteljskom okruženju, svakako su već tada utjecali na Ivanino promišljanje o književnom stvaranju.” (Zima, 2019; 47).

Zima (2019) navodi kako je Ivana Brlić-Mažuranić provela svoje djetinjstvo u Ogulinu, okružena prirodom koja će kasnije imati snažan utjecaj na njezino pisanje. Imala je privatnu školu, a kasnije je studirala na privatnim tečajevima u Zagrebu. Bila je talentirana pjesnikinja i pisala je poeziju još kao djevojčica (Zima, 2019). „Ivana nije fizički polazila nastavu u školi, nego je učila kod kuće, vjerojatno uz pomoć roditelja.” (Zima, 2019; 32).

Nakon udaje za Vladimira Brlića, odvjetnika i kasnijeg političara, preselila se u Brod na Savi, gdje su podigli svoju obitelj. Imali su petero djece. Unatoč majčinskim i bračnim obvezama, Ivana je nastavila pisati zbog svoje djece (Zima, 2019).

Ivana Brlić-Mažuranić često nazvana „hrvatskim Andersenom” naša je najpoznatija književnica (Crnković, 1977). Naziv „hrvatski Andersen” dobila je jer je svojim pripovijetkama znala izvanredno prodrijeti u psihu djeteta i ostvariti svijet blizak djeci, kojoj je u cjelini posvetila svoje djelo (Šicel, 1968). „Osim toga, svojim je najboljim pripovijetkama Ivana Brlić-Mažuranić još jednom potvrdila da prava i istinska umjetnost proizlazi prije svega iz istina srca, a manje uma, i da velika književna djela mogu postati samo onda općeljudska svojina ako su istovremeno prožeta i dubokim nacionalnim obilježjem.” (Šicel, 1968; 122). Ivana Brlić-Mažuranić vrlo je rano krenula stopama svoga uzora iz djetinjstva – djeda čije je ime i sama „potpuno nosila”. Osim djeda, istaknula je estetičara Franju Markovića te biskupa Josipa Juraja Štrosmajera kao ljude u kojima je pronalazila i tražila uzore za svoj vlastiti životni put.

„Mažuranićkine *Priče iz davnine* kritičarskom su, književno-povjesničarskom i književno-znanstvenom aklamacijom proglašene najboljom zbirkom umjetničkih bajki u hrvatskoj književnosti.” (Zima, 2011; 219). Upravo zbog činjenice kako nitko prije nije uspio

izraditi tako snažnu umjetničku bajku na narodnim temeljima ovaj rad temelji se na primjerima njezinih priča za djecu. U njima je dinamičnom radnjom, punom fantastičnih elemenata, uvijek isticala toplu etičku poruku (Šicel, 1968). Crnković (1977) ističe kako motivi priča Ivane Brlić-Mažuranić, njihova etika i stil potječu iz narodnih priča. Hranjec (2009) navodi kako su etička načela u djelu Ivane Brlić Mažuranić uglavnom izrasla na kršćanskom svjetonazoru obitelji Mažuranić. Simpatična lica njezinih priča su baka i djed, djeca, vile, domaće životinje, mitska lica i majka. Zima (2011) ističe kako se autorica bavi onim što je veliko tematskih kompleksa iz kršćanstva, prirode, majčinstva i žrtve. „Ivana Mažuranić majku prvi put spominje u drugom dnevničkom zapisu, u srpnju 1888., upisujući u dnevnik svoje razmatranje o društvenim rodnim odnosima i zaključujući da su u tom kontekstu muškarci bitno društveno superiorniji.” (Zima, 2019; 53).

Upravo je majka nešto čemu Ivana Brlić-Mažuranić daje posebnu važnost. „Ali tu je i majka, a ona je uzeta iz života, ona je žena koja će, pokoravajući se na divan način vječnim zakonima prirode, sve žrtvovati za sreću sina, ona je nosilac ideje da nije sva sreća u zadovoljavanju ličnih interesa.” (Crnković, 1977; 49). Majka se često prikazuje kao osoba koja brine o svojoj djeci i koja se žrtvuje za njihovu dobrobit. Hranjec (2009) navodi kako je u *Pričama iz davnine* motiv majčinske ljubavi snaga koja ruši sav svijet čarolije. Djeca se često mogu lako poistovjetiti s likovima u književnosti, a motiv majke kao lika koji brine, štiti i voli svoju djecu može biti vrlo snažan i poticajan za dijete.

Vrlo je važno da se dijete „veže” za određeno književno djelo. Kroz priče koje sadrže motiv majke, dijete može razviti osjećaj sigurnosti i topline koji dolaze od ljubavi i podrške majke. Osim toga, priče koje sadrže motiv majke mogu pomoći u razvoju djetetove svijesti o važnosti obitelji i obiteljskih vrijednosti kao što su ljubav, odanost, poštovanje i brižnost. Ove vrijednosti su ključne za razvoj snažnih obiteljskih odnosa.

3.2.1. Šuma Striborova

Šuma Striborova jedna je od priča iz zbirke *Priče iz davnina* koju je napisala Ivana Brlić-Mažuranić. Priča se odvija u mističnoj šumi Striborovoj, u kojoj se nalaze čarobna stabla, mitske životinje i razni drugi nadnaravni elementi. Budući da je ovo bajka, ovakve pojave i bića su nestvarni u pravom životu. „*Šuma Striborova* najeklatantniji je primjer poimanja majčinske dužnosti.” (Kos-Lajtman, Lovrić Kralj i Kujundžić, 2018; 69).

Glavni lik u ovoj priči je mladić koji je otišao u šumu i bio očaran ljepotom djevojke koja i nije bila tako dobra kako ju je on zamišljao. „Zašao neki momak u šumu Striborovu, a

nije znao, da je ono šuma začarana i da se u njoj svakojaka čuda zbivaju.” (Brlić – Mažuranić, 2010; 49). Njegova majka vidjela je zlo u toj djevojci. „Ono pak ne bijaše prava zmija, nego bijaše ljudska duša, radi grijeha i zlobe ukleta.” (Brlić – Mažuranić, 2010; 49) Iako je motiv majke prisutan tijekom cijele priče, ona igra važnu ulogu u pokušaju da svoga sina pokuša odvratiti od te djevojke. „Ali je majka bila stara i mudra i odmah spozna, što imade snaha u ustima.” (Brlić – Mažuranić, 2010; 50). Njezina dodatna sumnjičavost vidljiva je u teškim poslovima koje joj je počela nametati snaha u svojoj kući. „Idi tamo na jezero zamrznuto. Usred jezera ima rupa. Uhvati mi na rupi šarana za ručak.” (Brlić – Mažuranić, 2010; 50). Hranjec (2009) također ističe trenutak kada majka mora snahi donijeti snijega s litice te u velikoj tuzi zaziva Boga za pomoć, ali se predomisli navodeći kako bi Bog spazio da joj sin ne valja. Upravo taj naivni zaključak podcrtava snagu njezine skrbi i ljubavi za sina. Juul (2008) tvrdi kako djeca ne mogu uvijek razumjeti zašto bi roditelj trebao odlučiti o nečemu, a ne ono samo. Majka mladića sve te njezine uvjete trpi samo zbog velike ljubavi prema djetetu i pouzdanju u Boga. „Ona trpi zbog „budalastoga” sina koji se dao zavesti ukletom ljudskom dušom, snahom gujom.” (Kuvač-Levačić, 2015; 717).

U ovoj bajci Ivana Brlić-Mažuranić opisala je i istaknula veliku majčinu ljubav prema sinu što je i ujedno i tema bajke. Starica je majka koja voli svog sina pod svaku cijenu i spremna je u svakom trenutku žrtvovati se za nju unatoč nepravdi prema njoj. Ogromnost majčinske ljubavi posebno dolazi do izražaja na kraju bajke, kada starica odbija vlastitu sreću kako bi nje govala uspomenu na sina, čak i nakon što joj je on nanio patnju.

„Moli sin Boga i majku, da mu oprostite. Bog mu oprost, a majka mu nije ni zamjerila bila.” (Brlić – Mažuranić, 2010; 55). Na kraju bajka završava sretno te dobri likovi pobjeđuju.

Motiv majke u ovoj priči simbolizira ljubav, brigu i podršku koju majka pruža svom djetetu, što je od velike važnosti u djetetovom rastu i razvoju. „A na samome kraju slijedi još jednom naglašavanje majčine bezgranične ljubavi, kad sin spozna svoju zabludu.” (Hranjec, 2009; 333). Kroz lik majke u priči, djeca mogu naučiti važnost bliskosti i veze s majkom. „Svojim likom i primjerom autorica je očitovala snagu majčinstva koje je svojom veličinom može poraziti ne samo zemljane, već i vanzemaljske moći.” (Skok, 2007; 112). Iako je pobijedila vanzemaljske sile, majka je i dalje vezana uz dom, ognjište kao simbol obiteljske zajednice.

Motiv majke u priči *Šuma Striborova* simbolizira ljubav, toplinu i podršku koju majka pruža svom djetetu. Autorica majku predstavlja kao brižnu domaćicu kuće, ali i kao žena sposobnu izdržati sva iskušenja, patnje i boli samo kako bi spasila sina. Ne čini to iz klasične

ljubomore na svoju zlu snahu već iz majčinskih osjećaja i svijest da je sin postao žrtvom zla utjelovljenog u ovoj ženi. Majčinska ljubav uključuje osjećaj nesebičnosti, predanosti i brige prema djetetu. To je ljubav koja se izražava u svim oblicima podrške, utjehe, zaštite i brige za dijete.

Ova priča može pomoći djeci u razvijanju posebne veze s majkom koja je zasigurno jedna od najsnažnijih primjera neraskidivosti između majke i njezinoga djeteta.

3.2.2. *Ribar Palunko i njegova žena*

Ribar Palunko i njegova žena još je jedna od bajki zapisanih u zbirci Ivane Brlić-Mažuranić, *Priče iz davnina*. Sam naslov priče nosi intrigantnu i značajnu privlačnost. Kos-Lajtman i sur. (2018) ističu kako naslov ove priče sugerira čitatelja na neispravan zaključak kako je junak ove priče ribar Palunko. U priči *Ribar Palunko i njegova žena* odnos između majke i sina je prikazan kao vrlo snažan. Glavni lik priče, Palunko, je ribar koji živi sretno sa svojom ženom i sinom. Unatoč siromaštvu, Palunkova žena nastoji osigurati sretan život za svog sina i uvijek je spremna žrtvovati svoje vlastite potrebe kako bi osigurala da njezin sin bude sretan, no Palunku nije dovoljno što je žena sada i supruga i majka već on uz sebe želi vilu, fantastično biće koje će mu ispuniti njegove isprazne želje (Kos-Lajtman i sur., 2018).

„U *Ribaru Palunku i njegovoj ženi* autorica vrlo otvoreno prikazuje fizičku emotivnu i socijalnu traumu žene u odnosu s muškarcem čije nasilje proizlazi iz nezadovoljstva životom te osobne nezrelosti i nemoći.” (Kuvač-Levačić, 2015; 713). Premda u *Šumi Striborovoj*, Ivana Brlić-Mažuranić ne ističe prisutnost oca, u priči o ribaru Palunku i njegovoj ženi, on je vrlo važan za shvaćanje majčinske ljubavi. Majčinska se ljubav tu nalazi u dva različita odnosa.

Prvi je odnos Palunkove supruge i sina Vlatka. Snaga majčinstva najviše dolazi do izričaja u trenutku nestanka malog Vlatka, njezinoga sina. „Tjelesna i emocionalna trauma svoj vrhunac doživljava u motivu nijemosti od šoka, koji nastupa kada majka spoznaje da joj je dijete nestalo.” (Kuvač-Levačić, 2015; 713). Bez obzira na to koliko je dijete daleko ili blizu, majčinska ljubav nikada ne prestaje. Općenito, veza između majke i sina može biti vrlo snažna i posebna. Majka i sin mogu imati snažnu emocionalnu vezu koja je jedinstvena te su često jako povezani jedno s drugim. Nestanak maloga Vlatka, podsjeća na snagu šoka koji je ženu ostavio bez riječi i ona zbog toga u tišini provodi svoje tužne dane. Tuga majke kada se njezino dijete izgubi je jedna od najdubljih i najbolnijih tuga koju osoba može doživjeti. Iz ovoga se vidi da bez dječjeg smijeha, igre i plača nema zvukova na koje se

majke osjećaju pozvanima. Svaki njihov glas u takvoj situaciji postaje suvišan, a Bog će uslišiti njihove molitve kroz njihove misli.

Drugi je odnos koji neudana žena razvija sa svojom umrlom majkom. „Majka Palunkove žene pretvara se u košutu, a obdarena je govorom i fantastičnim svojstvima. Javlja se ljudska, životinjska, a potom i fantastična sfera.” (Kos-Lajtman i sur., 2018; 77). Kos- Lajtman i sur. (2018) pišu kako Palunkova žena komunicira nijemim jezikom s košutom što simbolizira pomak u čudesno gdje se ženi daje nadnaravna moć i prvi simbol kao nagovještaj mogućega junaštva. „Majčina duša u tijelu životinje upućuje kćer na moći prirode otkrivajući joj snagu majčinstva kao esencijalnu u svemu stvorenome, ali do koje se dolazi strpljivim služenjem, vjernošću i praštanjem.” (Kuvač-Levačić, 2015; 714). Premda je ovakvo sjedinjenje prije svega nadnaravno, a tek onda može biti savjetodavno i katkada prijekorno. Nadrealno je da žena ulazi u odnos s majkom koja joj dolazi u liku srne i svi savjeti koje majka daje svojoj kćeri kako bi joj pomogla da pronade put do čovjeka kojeg želi voljeti pojavljuju se neočekivano. „Uloga životinjskih pomagačica u tome je višestruka: košuta ženi pomaže savjetima, odnosno omogućavam da i sama skrbnica dobije dovoljnu skrb.” (Kos-Lajtman i sur., 2018; 68). Ovdje je prvotno uspostavljen odnos majka-sin morao ustupiti mjesto odnosu majka-kći kako bi postigli svoj cilj. „Upravo ju je majka, također neimenovana i određena jedino majčinstvom, u liku košute upućuje na to što joj je činiti i kako se iz svoga jada transformirati u junakinju.” (Kos- Lajtman i sur., 2018; 104). Zima (2011) navodi kako je majka – srna u ovoj bajci važna poveznica za shvaćanje kako su jezično i stilski *Priče iz davnine* spojene s usmenom književnošću u simbolima usmenoga podrijetla.

Majčinstvo, složito će se mnogi, ovdje nije u prvom planu, već ljubav prema mužu. Palunkova žena je bila jako privržena za svoju obitelj te je vjerovala u njega. Tu majčinska ljubav posebno dolazi do izražaja jer se javlja u situaciji koju ne bi svatko očekivao. Majčinska ljubav je jedna od najmoćnijih i najneodoljivijih ljubavi na svijetu. To je ljubav koju majka osjeća prema svom djetetu, koja je jedinstvena i posebna u svojoj snazi i dubini. „Uspješnu potragu, odnosno uspostavljanje ravnoteže između uloge majke i supruge skrbnice te vlastite subjektivnosti, zaokružuje trenutak pronalaska sina.” (Kos-Lajtman i sur., 2018; 68).

Iz današnje perspektive, ako vas muž napušta zbog potrage za bogatstvom i srećom ili zbog vlastitih ludosti, majka bi vam trebala pomoći da ga zadržite. Stoga je djelovanje majke srne nevjerojatno. Njezini nadnaravni zaključci, a time i ispravnost ženina životnoga puta, nagrađeni su potragom za mužem. Ona je odana, poduzetna i odlučna žena. Da bi ostvarila

svoj plan, koristila se snagom majčinske ljubavi. Majčinska ljubav je također vrlo snažna i otporna - ona može preživjeti teška vremena, neuspjehe i razočaranja. „Potpuno nadvladavši sebe i odrekavši se svojih želja, žena zadobiva mitsku snagu koju I. Brlić-Mažuranić upisuje u takvo majčinstvo žrtve, solidarnosti i stopljenosti s prirodom i njezinim zakonima.” (Kuvač-Levačić, 2015; 714).

Čak i ako se majka i dijete suoče s izazovima i sukobima, majčinska ljubav ostaje prisutna i ima snagu da ih prebrodi. Uostalom, Palunkova supruga zaslužna je za spas njihova malodobnoga sina, ali i za to što su ponovno obitelj. Izdržala je sva iskušenja te je zbog toga i nagrađena. Na kraju je dugo očekivani sretni kraj još više zbližio sve ukućane.

3.2.3. *Bratac Jaglenac i sestrice Rutvica*

Bratac Jaglenac i sestra Rutvica još je jedna od bajki naše poznate spisateljice Ivane Brlić-Mažuranić. Motiv majke u navedenoj priči vrlo je snažan i prisutan kroz cijelu priču, no majka umire na početku bajke. Njezina smrt je označila početak tuge i nevolja koje će pratiti obitelj. Unatoč tome, majka je prisutna u priči kroz sjećanja i riječi o njoj koje se spominju u dijalogu između Jaglenca i Rutvice. Oni često razgovaraju o majci, prisjećaju se njezinih savjeta i mudrosti, prema ih više ne mogu čuti iz njezina usta. U tom smislu, majka predstavlja moralni i duhovni stup obitelji te njezin utjecaj prenosi se na Jaglenca i Rutvicu. Osim majke vrlo je snažan i odnos između Jaglenca i njegove sestre. Nakon smrti majke prepušteni su jedni drugome te je čak Jaglenac u jednom trenutku sam budući da je njegovu sestru otela vila. Međusobno se podržavaju i brinu jedno o drugom.

„U bratsko-sestrinskom odnosu, brat je često zaštitnik sestre.” (Odža, 2022; 159). Ta veza može biti jedna od najvažnijih i najdubljih emocionalnih veza u životu osobe, a upravo je brat Jaglenac u ovoj bajci i prikazuje. Bez obzira na sve druge okolnosti, brat ni u kojem trenutku ne dovodi u pitanje svoju odluku da ide spasiti svoju sestru Rutvicu. „Ljubav sestre prema bratu gotovo je jednaka majčinskoj ljubavi, to je nesebična briga i ljubav prema drugom.” (Kos- Lajtman i sur., 2018; 435).

U navedenoj bajci posebno je vidljiv kršćanski utjecaj budući da brat i sestra imaju veliku vjeru u Boga, što je posebno izraženo u korištenju kršćanskih motiva. Najočitiiji su kršćanski motivi priče: *zlatni pojas* i *zlatni križ* na crvenoj vrpci, koji stvaraju posebnu, neraskidivu vezu između djece koja postaju siročad i njihove umrle majke. Naime, majka Jaglenca i Rutvice, prije svoje smrti dala je spomenute kršćanske motive djeci poručivši im da ih čuvaju. Naravno, djeca su bila malena i nisu shvaćala njezine riječi niti samu činjenicu

kako njihove majke više nema te su toliko voljela ovaj znak svoje majke da su vjerovala da će ostati povezana s njom i nakon smrti. „Predmeti koje je majka ostavila djeci postaju amuleti njezine prisutnosti i zaštite i putokaz su iščitavanju simboličkih razina značenja teksta. Pojas je znak privrženosti i vjernosti.” (Kuvačić-Levačić, 2015; 715). Unutarnja povezanost i povjerenje u Boga ono je što im je majka ostavila i dala im je na jedan simboličan način snage da izdrži najteže prepreke. Te su prepreke često nesavladive i mnogim starijim ljudima no djeca ih svladavaju poštenjem srca. Unatoč tome, brat i sestra koji su izgubili majku vrlo rano, pomoću tih kršćanskih motiva mogu pronaći utjehu u sjećanju na svoju majku i zadržati prisjećanje na nju kao izvor ljubavi i snage.

Također, u priči se spominje vrlo važna veza između majke i sina Relje koji postaje pravi junak budući da se smilovao nad sudbinom brata i sestre te ih uveo u svoju obitelj. Relja je u mladosti sa svojom majkom morao pobjeći iz kneževine kako bi se njih dvoje spasili od vojske koja je napala njihov grad. Tada je njegova majka poklonila vrijedan crveni križić i pojas Milojci, majci Jaglenca i Rutvice budući da joj je ona pomogla kada je morala bježati sa svojim sinom. Kada je Relja stasao u pravoga mladića, majka mu je objasnila njihovu prošlost te je Relja odlučio vratiti svojoj majci jedini ostatak od njihove kneževine u kojoj su živjeli, a to je bio upravo zlatni križić i pojas. Upravo je njegova potraga za spomenutim kršćanskim motivima, spasila Jaglenca i Rutvicu te se Relja vratio kući s dvoje djece koji su bili zarobljeni u Kitež planini te im je tako darovao novi dom, a ujedno i život. Svi su sretno živjeli, a na kraju su se Rutvica i Relja oženili.

Majka u ovoj priči predstavlja simbol ljubavi, mudrosti i duhovne prisutnosti koja ostaje čak i nakon fizičke smrti. Njezin utjecaj i značaj prisutan je kroz cijelu priču pa predstavlja jedan od glavnih motiva koji obogaćuju njezinu tematiku.

3.3. Primjeri motiva majke u hrvatskoj usmenoj književnosti

Pisana i usmena književnost su dva osnovna oblika književnosti koji se razlikuju po načinu izražavanja. Pisana književnost omogućuje autorima da izraze svoje misli i ideje na precizan i trajan način, što omogućava čitateljima da pristupe tim idejama u bilo kojem trenutku. S druge strane, usmena književnost često uključuje interakciju između pripovjedača i publike, što omogućuje dinamičniji i interaktivniji način prenošenja priča i ideja.

Pisana književnost obično ima veću tendenciju da se prenosi s generacije na generaciju, jer se može čuvati i prenositi kroz različite medije poput knjiga, novina ili interneta. S druge strane, usmena književnost je često sklonija nestajanju jer se prenosi usmenim putem i često nije zapisana. Stoga, u slučaju usmene književnosti, postoji opasnost da se priče i tradicije izgube s vremenom.

Iako su pisana i usmena književnost različiti oblici književnosti, oni su često međusobno povezani i nadopunjuju se. Mnoge književne tradicije počinju kao usmena književnost, prije nego što se zapišu i pretvore u pisani oblik. Osim toga, mnogi pisani tekstovi su zasnovani na usmenoj književnosti, kao što su bajke i mitovi.

Primjeri motiva majke i majčinstva u književnosti postoje podjednako i u usmenoj književnosti i to su česti ne samo u stranoj već imamo primjere i u hrvatskoj književnosti.

3.3.1. Primjeri motiva majke u hrvatskim pričama za djecu iz autorske i usmene književnosti

Puca niz nidarca knjiga je Ivane Odže. U njoj se kroz šest poglavlja analizom usmenoknjiževne građe, opisuje položaj žene u Dalmatinskoj zagori. Posebno je naglašen odnos majke i sina. „Majčinstvo je jedna od najvažnijih kategorija unutar obitelji kao temeljne strukture tradicijske kulture Dalmatinske zagore.” (Odža, 2022; 115).

„U hrvatskoj usmenoj književnosti žene su najčešće u ulozi majke ili ljubovce/ljube koje rađaju i/ili oplakuju muževe i sinove, a osobito je istican majčin značaj u rađanju junaka.” (Odža, 2016; 124). U pjesmi zabilježenoj u Banja Luci, a kazivanoj u obliku priče u Dalmatinskoj zagori ističe se majčina čežnja za svojim djetetom. U njoj se posebno ističe motiv majčinoga mlijeka koji nije samo čin majke vez simbol snažne veze između majke i djeteta (Odža, 2022). Izraz proizlazi iz vjerovanja da majčino mlijeko predstavlja hranu i život samog djeteta, što ga čini svetim i dragocjenim. Stoga bi se zaklinjanje majčinim mlijekom moglo protumačiti kao zakletva na nešto vrlo važno i vrijedno, kao da netko obećava da će ispuniti svoje obećanje. Također, Kačić Miočić u svom autorskom djelu temeljenom na usmenoknjiževnom izričaju najčešće spominje motiv majčina mlijeka i to u situacijama kada se junak u jako teškim situacijama obraća svojoj majci (Odža, 2022). U takvim situacijama, izraz „majčino mlijeko“ može predstavljati simboliku koja označava sigurnost i utjehu koju samo majka može pružiti u teškim trenucima. Mnogi se junaci u književnosti te u teškim situacijama obraćaju svojim majkama, iako one nisu fizički prisutne, tražeći njihovu snagu i podršku. Pozivanje na majčino mlijeko može stoga biti način

izražavanja duboke povezanosti s majkom i njenom ljubavlju, kao i simbol nade u preživljavanje i pobjedu u izazovnim situacijama.

No, ipak nije uvijek tako. U priči *Bajka o paklenoj košulji* zabilježenoj u Lovreću, spominje se pregršt majčinih motiva (ruke, devet miseci, mliko, dojenje) kako bi se probudila sinovljeva empatija. Pozivanje na majčino mlijeko u ovom kontekstu nije povezano s ranije spomenutom simbolikom. Sin ne reagira na navedene motiv, a na majčin vapaj da je spasi reagira prekasno. Majka mu umire na rukama. „Ovim sam te ustima ljubila, spasi me!” može se tumačiti kao izraz očaja ili vapaj za pomoć u teškoj situaciji u kojoj se nalazi majka (Odža, 2022).

Vidljivo je kako je iz navedenih primjera uglavnom riječ o odnosu majke i sina, a manje o odnosu majke i kćeri. Razlog tomu je njezin podređeni položaj koji joj omogućuje da nesmetano iskazuje nježnost prema djeci. Unatoč njenom podređenom položaju, žena može biti središnja osoba u obitelji (Odža, 2022).

Tradicionalno se često smatralo da su muškarci glavni autoriteti u obitelji, ali moderno društvo sve više cijeni jednakost i ravnopravnost između muškaraca i žena u obiteljskim odnosima. Žene su često zadužene za upravljanje domaćinstvom, odgajanje djece i brigu o starijim članovima obitelji, a njihova uloga u obitelji može biti ključna za njihovu dobrobit i zadovoljstvo. Sve više muškaraca preuzima aktivniju ulogu u obiteljskim obvezama i brizi za djecu i kućanstvo, što može dovesti do podjele odgovornosti i ravnoteže u odnosima unutar obitelji. U konačnici, središnja osoba u obitelji može biti bilo tko doprinosi dobrobiti obitelji na jednak i pošten način, bez obzira na spol.

Anđelka Martić u priči „Ljubav” još je jednom naglasila snagu majčine ljubavi. Naime, mali je medo razljutio mamu medvjedicu te krenuo u šumu tužan. Na putu je susreo brojne pojave i životinje te je svakog od njih pitao da li ga vole. Mrav ga je volio zbog toga što mu nije uništio njegov mravinjak, ptičica ga je voljela jer joj nije dirao gnijezdo u kojem su jaja, medvjedić ga je volio jer mu nije pojeo sve jagode, a mama ga je voljela samo zato što ga voli. Tom rečenicom medo je svjestan da ga njegova majka voli bez obzira na bilo kakve druge faktore (Mendeš i Vidović Schreiber, 2020). To znači da majka voli svoje dijete bez obzira na to što ono radi ili ne radi, kakva je njegova osobnost, karakter ili izgled. Jednostavno ga voli zato što je njeno dijete. Izraz „jedino me moja mama voli samo zato - što me voli“ izražava čistu, bezuvjetnu ljubav koju majke često imaju prema svojoj djeci.

Jozo Vrkić u svojoj knjizi *Vražja družba - hrvatske predaje o vilama, vješticama, vrazima i drugim nadnaravnim bićima* govori o motivu majke. U priči *Majčino srce* dijete izdaje majku te je na kraju ubija zbog loše žene (Vrkić, 1997). Majka u ovom tekstu

predstavlja ideal ljubavi i brižnosti prema djetetu. Sin u početku uživa u njezinoj njezi i brizi, no kasnije, pod utjecajem loše žene, izdaje njezinu ljubav i žrtvuje je za nešto što mu se čini važnijim. Kada ubije majku, gubi i njezinu zaštitu i podršku, te se osjeća izgubljenim i usamljenim. Kad mu srce majke kaže „Jesi se udrija sine moj?“ on osjeća duboku bol i kajanje zbog svog postupka. Stoga se motiv majke u ovom tekstu može interpretirati kao simbol bezuvjetne ljubavi koja je snažnija od svega i koja pruža podršku u teškim trenucima (Vrkić,1997). U priči „Vilinje djetesce” ispričanoj u Sinjskoj okolini majka se opisuje kao vila koja dolazi spasiti svoju djevojčicu koju je Stari Gabmo pronašao u planinama. Kada je Stari Gambo zaspao majka vila je došla po svoju kćer te je uz pomoć strašnog vjetra uspjela izvući svoje dijete koje je remenom bilo vezano za postelju (Vrkić,1997).

Majka se pojavljuje kao vila koja štiti i pazi na svoje dijete. Ključan je i motiv vjetra. U mnogim bajkama i mitovima, vile su prikazane kao stvorenja koja kontroliraju elemente prirode, uključujući i vjetar. Vjetar je često prikazan kao sredstvo koje vile koriste kako bi putovale brzo i efikasno, ili kako bi izazvale promjene u prirodi. U nekim pričama, vile koriste vjetar kako bi pomogle ljudima ili životinjama koje žele zaštititi, kao što je slučaj s majkom vilom u priči koju smo naveli. U tom smislu, vjetar i vile su povezani kao simboli prirode i magije koji rade zajedno kako bi ostvarili dobro.

3.3.2. *Ostali primjeri motiva majke iz svjetske autorske i usmene književnosti*

Priče koje nisu htjele zaspati zbirka je raznovrsnih i kvalitetnih priča za najmlađe te nosi simbolični naziv čime sugerira vrijednost i težu dostupnost priča. U zbirku je uvršteno 180 priča od čega je 100 usmenih i 80 umjetničkih priča. Sve uvrštene priče raspoređene su u sedam tematskih područja i odražavaju širinu spoznajnih mogućnosti djeteta (Mendeš i Vidović Schreiber, 2020).

Peti dio zbirke priča nazvan *Kada priča zagrlj dijete* sastoji se od 19 priča koje naglašavaju važnost ljubavi prema bližnjima u djetetovom neposrednom okruženju. Ove priče pružaju snažan poticaj djetetovom rastu i razvoju u cjelini (Mendeš i Vidović Schreiber, 2020).

Upravo su u petom krugu zastupljeni motivi obitelji, prvenstveno majke. Prva priča *Mama* nepoznatoga je autora. U njoj se na ulici izgubila mala djevojčica te trči i viče tražeći svoju majku. Na pitanje kakva je njena majka odgovara kako je to osoba koja je najljepša od svih.

MAMA

Na ulici u gužvi izgubila se mala djevojčica.

Trči i viče; traži mamu.

Pitaju je ljudi:

-Kakva je tvoja mama?

A djevojčica kroz suze odgovara:

-Zar ne znate? Moja je mama ona koja je najljepša od svih.

(Nepoznati autor)

Ovaj kratki tekst opisuje situaciju u kojoj se mala djevojčica izgubila na ulici i trči okolo, plačući i tražeći svoju mamu. Ljudi koji su primijetili da je djevojčica izgubljena, pitaju je kako izgleda njena mama, očito pokušavajući pomoći u potrazi. Međutim, djevojčica kroz suze odgovara da nisu važni njezini fizički aspekti poput izgleda, već da je njezina mama najljepša od svih, što ukazuje na njezinu emocionalnu povezanost s majkom i njezinu važnost u njezinom životu. Priča naglašava da su neke stvari važnije od vanjskog izgleda, kao što su obiteljske veze i odnosi, koji su ključni za sreću i sigurnost djece. Dijete koje se izgubi je obično preplašeno i nesigurno u novoj situaciji u kojoj se nađe. Traženje majke, osobe koju poznaje i koja mu pruža osjećaj sigurnosti, prirodna je reakcija djeteta u takvoj situaciji. Majka je obično prva osoba koju dijete nauči prepoznati i na koju se oslanja za brigu i podršku, stoga nije čudno da dijete u situaciji u kojoj se izgubi, instinktivno traži svoju majku.

U drugoj priči „Jasen i breza” autorice Maje Nikogosjanove također se u prvi plan stavlja važnost majke u djetetovom životu.

Jasen i breza

Tako živjeli jasen i breza.

Jednom jasen upita brezu:

-Znaš li tko je najljepši na svijetu – mama ili Sunce?

- Ne znam – odgovori breza.

Pokraj šumske breze stajala je gljiva na svojoj srebrenoj nozi pa reče:

-Za vas je najljepše Sunce, za mene kiša, a za djecu – majka.

(Maja Nikogosjanova)

Navedeni odlomak opisuje kratku priču o jasenu, brezi i gljivi koji raspravljaju o tome tko ili što je najljepše na svijetu. Jasen postavlja pitanje brezi - je li mama ili Sunce najljepše na svijetu, na što breza ne zna odgovor. U to vrijeme, gljiva stajala pokraj njih i izrazila svoje mišljenje da svatko ima drugačije stvari koje smatraju najljepšim, kao što je Sunce za jasena, kiša za gljivu, ali za djecu je to njihova majka. Ova priča ima moralnu pouku da ljepota nije jednoznačna i da svaka osoba ima drugačiji pogled na ono što smatra ljepotom. Također, naglašava važnost roditelja i majke u životu djece.

4. POUKE KOJE SE PRENOSE KROZ MOTIV MAJKE U HRVATSKIM PRIČAMA ZA DJECU

Kroz navedene primjere može se zaključiti kako je motiv majke čest u mnogim hrvatskim pričama za djecu, a kroz ovaj motiv prenose se brojne važne životne pouke. Neke od najvažnijih pouka koje se prenose kroz motiv majke u hrvatskim pričama za djecu su sljedeće:

Ljubav i podrška - Motiv majke najčešće simbolizira ljubav, podršku i brigu koje majka pruža svom djetetu. „Žena je okosnica obiteljskih zbivanja jer se upravo kroz lik majke obrađuju drugi obiteljski odnosi.” (Odža, 2022; 142). U kratkoj priči *Mama*, nepoznatog autora prikazano je kako je upravo majka prva osoba koju dijete nauči prepoznati i na koju se oslanja u nevolji. Djeca kroz ove priče uče važnost obiteljskih odnosa i razvijaju osjećaj povezanosti sa svojom obitelji.

Važnost sigurnosti - Majka predstavlja sigurnost i zaštitu od neizvjesnosti svijeta koji ih okružuje. Starica je u „Šumi Striborovoj” unatoč svemu što joj je sin napravio, ostala uz njega do kraja. Ovaj motiv pomaže djeci da se osjećaju sigurno i zaštićeno, te razvijaju osjećaj povjerenja u svoje roditelje.

Razumijevanje vrijednosti i uloge majke - Motiv majke pomaže djeci da shvate važnost majke u njihovom životu. Majka medvjedica u priči *Ljubav* naglasila je snagu svoje ljubavi prema sinu. Medo se jedino osjeća sigurno u majčinim rukama jer ga ona jedina voli zato što je njeno dijete, a ne zato što je nešto dobro napravio. Djeca kroz ove priče uče da majka nije samo osoba koja brine o njima i pruža im ljubav, već da je i osoba koja ih uči životnim lekcijama i pomaže im u njihovom razvoju.

Važnost poštovanja i uvažavanja majčine uloge – Na ovaj način prikazan motiv majke pomaže djeci da razviju poštovanje prema majčinoj ulozi u njihovom životu. Djeca uče da je majčina briga i podrška nešto što se mora poštovati i cijiniti, te razvijaju osjećaj zahvalnosti prema majci za sve što čini za njih.

Važnost prihvaćanja emocija - Majka u pričama za djecu također predstavlja osobu koja razumije i prihvaća djetetove emocije. Ovako razrađen motiv majke pomaže djeci da razviju sposobnost izražavanja svojih osjećaja i emocija te ih uči da je to normalno i prihvatljivo. U priči *Majčino srce* sin izdaje majku te je na kraju ubija zbog loše žene. Bez obzira na takav završetak, majka u priči predstavlja ideal brižnosti prema svome djetetu.

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu analizira se motiv, odnosno lik majke u hrvatskoj dječjoj književnosti, točnije u pisanim pričama naše najpoznatije hrvatske književnice, Ivane Brlić-Mažuranić te usmenim i autorskim pričama iz svjetske i hrvatske književnosti. Prikazuje se kako se motiv majke često pojavljuje u spomenutim pričama te on ima važnu ulogu u odgoju i razvoju djece.

Posebno se ističu „Priče iz davnina“ Ivane Brlić-Mažuranić, ali se analiziraju i priče s motivom majke i iz hrvatske i svjetske kako autorske tako i usmene književnosti. Iako je uloga majke u navedenim pričama ista, njezin prikaz je drugačiji. U autorskim bajkama majka se prikazuje nježnije i autori imaju kontrolu nad pričom te mogu oblikovati lik majke kako žele dok hrvatske usmene predaje koje su prenošene s generacije na generaciju usmenim putem, nisu prošle istu razinu stilskog i estetskog dotjerivanja kao autorske bajke. Usmene predaje često zadržavaju svoju autentičnost, s elementima spontanosti i neposrednosti u prijenosu priča. Stoga, prikaz majke u tim predajama može biti manje idealiziran i stiliziran u usporedbi s autorskim bajkama.

U njima se na različite načine majka prikazuje kao hrabra i odlučna figura koja štiti svoje dijete te im time pomaže u suočavanju sa životnim izazovima ili kao brižna i nježna figura koja se brine o svojoj djeci te im time pomaže da razviju osjećaj sigurnosti i ljubavi.

Iz analiziranih navedenih primjera vidljive su brojne važne spomenute životne poruke poput ljubavi i podrške, sigurnosti, razumijevanja, važnosti poštovanja i uvažavanja te prihvaćanje emocija.

U hrvatskoj dječjoj književnosti, motiv majke se često koristi kako bi se potaknulo poštovanje prema majci i njezinoj ulozi u djetetovom životu.

Dječja književnost ima moć da oblikuje dječje stavove i uvjerenja. Važno je nastaviti prenositi poruke o majčinoj ljubavi, brizi i ulozi u djetetovom životu kroz dječju književnost kako bi se potaknulo poštovanje prema majkama i njihovoj ulozi u djetetovom životu. Također, stvaranje dječje književnosti koja promovira majčinsku ljubav i ulogu majki važno je i za promicanje rodne jednakosti i izgradnju harmoničnijeg društva.

6. LITERATURA

1. Brlić – Mažuranić, I. (2010). *Priče iz davnine – izbor*. Zagreb: Znanje.
2. Crnković, M. (1977). *Dječja književnost: priručnik za studente pedagoških akademija i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Crnković, M. i Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti: od početaka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
4. Diklić, Z., Težak, D. i Zalar, I. (1996). *Primjeri iz dječje književnosti*. Zagreb: DiVič.
5. Hameršak, M. i Zima, D. (2015). *Uvod u dječju where književnost*. Zagreb: Leykam International.
6. Hranjec, S. (2009). *Ogledi o dječjoj književnosti*. Zagreb: Alfa.
7. Javor, R. (1997). *Dječja knjiga u Hrvatskoj danas: teme i problemi: zbornik*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
8. Juul, J. (2008). *Život u obitelji*. Zagreb: Pelago.
9. Kuvač-Levačić, K. (2015). „Tematika majčinstva unutar modela ženskog pisma Ivane Brlić—Mažuranić.“ *U Šegrt Hlapić—od čudnovatog do čudesnog: zbornik radova, ur. Berislav Majhut, Smiljana Narančić Kovač i Sanja Lovrić, 709-720*. Zagreb : Slavonski Brod: Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti.
10. Kos-Lajtman, A., Lovrić Kralj i S., Kujundžić, N. (2018). *Stoljeće Priča iz davnina: zbornik radova*. Zagreb: Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti.
11. Krpes, S., Mendeš, B. (2018). *Bajkaonicom po svijetu: izbor priča iz usmenog stvaralaštva za djecu*. Zagreb: Savez društava „Naša djeca Hrvatske“.
12. Mendeš, B. i Vidović Schreiber, T. (2020). *Priče koje nisu htjele zaspati*. Zagreb: Novi redak.
13. Odža, I. (2022). *Puca niz nidarca*. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.
14. Rigatti, Z. (2000). Reggio pedagogija-učenje života na krilima mašte. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 6(21), 9-13.
15. Šicel, M. (1968). *Pet stoljeća hrvatske književnosti – Ivana Brlić Mažuranić, Adela Milčinović, Zdenka Marković*. Zagreb: Matica hrvatska.
16. Težak, D. (2012). Joža Skok-posvećenost dječjoj književnosti. *Libri & Liberi: časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture*, 1(02), 263-276.

17. Vidović Schreiber, T. T. i Malada, D. (2021). Prema Svjetlu odrastanja (priče Stjepana Lice interpretirane pokretom u radu s djecom rane i predškolske dobi). *Humanities and Cultural Studies*, 2(2), 82-101.
18. Vidović Schreiber, T. T. (2015). Tradicijska kazivanja i scenski izraz djece predškolske dobi. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 64(3), 504-517.
19. Visinko, K. (2005). *Dječja priča-povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga.
20. Vrkić, J. (1997). *Vražja družba: hrvatske predaje o vilama, vješticama, vrazima i drugim nadnaravnim bićima*. Zagreb: Glagol.
21. Zima, D. (2011). Bajke Ivane Brlić-Mažuranić izvan „Priča iz davnine“. *Kroatologija: časopis za hrvatsku kulturu*, 2(1), 217-229.
22. Zima, D. (2019). *Praksa svijeta: biografija Ivane Brlić-Mažuranić*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Internetski izvori:

1. <http://www.matica.hr/kolo/309/suvremeni-hod-djecje-hrvatske-knjizevnosti-20531/>.
Pristupljeno: 9. lipnja 2023.

7. SAŽETAK

Motiv majke čest je motiv u hrvatskim pričama za djecu. Majka se obično prikazuje kao brižna, nježna i ljubazna, koja se brine za svoju djecu i koja ih uči važnim životnim lekcijama. Djeca se često mogu lako poistovjetiti s likovima u književnosti, a motiv majke prikazan u književnosti kao lik–koji brine, štiti i voli svoju djecu može biti vrlo snažan i poticajan za dijete. U mnogim pričama majka igra ključnu ulogu u rješavanju problema i učenju vrijednosti poput ljubavi, poštovanja i odgovornosti. Cilj je ovoga rada potanko analizirati lik-motiv majke u hrvatskoj dječjoj književnosti te istaknuti posebnosti u njenoj karakterizaciji u hrvatskim pričama za djecu..

Ključne riječi: motiv majke, hrvatske priče za djecu, obitelj, briga, vrijednosti, odgoj.

8. ABSTRACT

The mother's motif is a common theme in Croatian children's stories. The mother is usually depicted as caring, gentle, and kind, who takes care of her children and teaches them important life lessons. Children can often easily identify with characters in literature, and the mother motif as a character who cares, protects, and loves her children can be very strong and encouraging for a child. In many stories, the mother plays a key role in solving problems and teaching values such as love, respect, and responsibility. The aim of this work is to analyze in detail the motif of the mother in Croatian children's literature and to highlight its various forms and the lessons that can be learned from it.

Keywords: mother motif, Croatian children's stories, family, care, values, education.

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja STELLA PRNJAK, kao pristupnik (pristupnica) za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce ranog i predškolskog odgoja i obrazovana, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 5. srpnja, 2023.

Potpis Stella Prnjak

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: STELLA PRNJAK

Naslov rada: Motiv majke u pričama za djecu

Znanstveno područje i polje: Humanističke znanosti

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
doc. dr. sc. Tea-Tereza Vidović Schreiber

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

izv. prof. dr. sc. Helena Dragić

prof. dr. sc. Nikica Mihaljević

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 5. srpnja, 2023.

Potpis studenta/studentice: Stella Prnjak

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.